

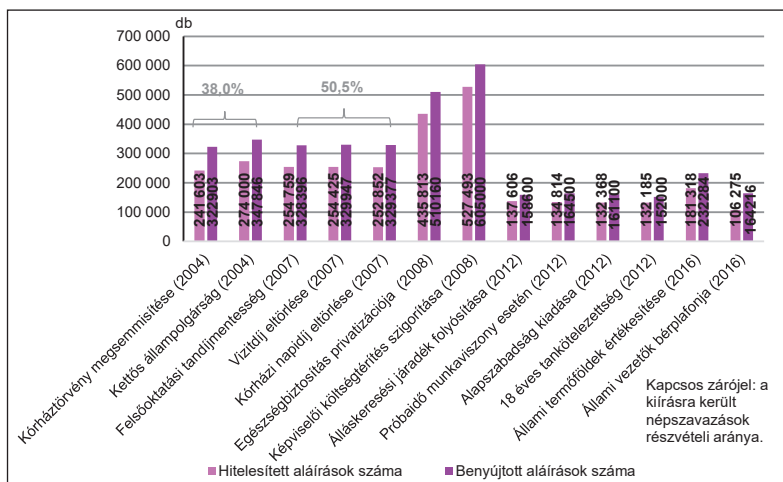
D.2.5. Országos népszavazási kezdeményezések állampolgári támogatása

A D.2.4. indikátorhoz hasonlóan az országos népszavazás a demokrácia, a népszuverenitás közvetlen gyakorlásának egyik módja. Közvetlen közjogi hatás kiváltására alkalmas eszköz és rámutat a közvetlen szavazói részvétel intenzitására is.

A népszavazási kezdeményezések állampolgári támogatása és intenzitása többféle módon is mérhető. Ezek közül azonban ki kell zárni az olyan lehetőségeket, mint a benyújtott vagy a Nemzeti Választási Bizottság (NVI) által hitelesített kezdeményezések száma. Egyrészt problematikusnak bizonyulnak a nem rendeltetésszerű kezdeményezések. Emellett a 2013. évi CCXXXVIII. tv. 8. §-a szerint a kezdeményezéshez legalább húsz aláírás szükséges, ennek aránya pedig a több mint 8,3 millió választópolgárhoz képest elenyésző. Másrészt az NVB (korábban: OVB) kiszűri a jogilag nem megfelelő vagy komolytalan kezdeményezéseket. A jogilag nem megfelelő indítványok tiltott tárgykörbe tartoznak vagy nem felelnek meg a választói és a jogalkotói egyértelműség követelményének. A kérdést hitelesítő döntés azonban eljárási és jogi természetű, nem a politikai aktivitást méri.

A választópolgári aktivitást a népszavazási kezdeményezéshez összegyűjtött aláírások száma és aránya, a sikeres vagy nem sikeres gyűjtések száma és aránya, valamint a szavazási részvétel tudja kimutatni. Ide azok a kezdeményezések tartoznak, amelyek átmertek az NVB „szűrőjén”, illetve – figyelembe véve, hogy a választópolgárok alkotmányos alapjogokkal akkor élhetnek, ha az aláírások ellenőrzése céljából érvényes és teljes körű adatot szolgáltatnak – a megfelelő szervezeti háttérrel rendelkező kezdeményezők a gyűjtési idő (120 nap) alatt végre is hajtották az aláírásgyűjtést. Ezért az érvényes támogató aláírások száma a választópolgári aktivitást több egymással összefüggő és egymásra ható (jogi, eljárási, szervezeti, tematizációs, mobilizációs) szempont mentén, együttesen ragadja meg és teszi bemutatathatóvá.

1990 és 2016 között 24 országos népszavazási kezdeményezés történt, amelyből 18 sikeres volt, 6 sikertelen. Sikeresnek azt a kezdeményezést tekintettük, amelynél legalább 100 000 érvényes aláírás összegyűlt. A sikertelen esetek közé soroltuk, ha nem adták le (időben) az aláíróíveket, vagy ha nem volt meg a 100 000 érvényes aláírás. A 18 sikeres népszavazási kezdeményezésből 5 db 1990–1997 közé esett, de ezekben az esetekben nincsenek hiteles ada-

Forrás: NVI

tink az aláírások pontos számáról, csak a sikeresség ténye biztos. Ezért csupán a maradék 13-mal foglalkozunk, amelyek közül az első 2004-ben volt.

A 13 sikeres kezdeményezésből 11 esetben párt, pártpolitikus, illetve egyesület volt az aláírásgyűjtő, és csak 2 esetben magánszemély. Az aláírások száma kezdetben a kötelező elrendelési küszöb fölött volt, 2008-ban annak duplájára, illetve két és félszeresére nőtt, majd utána lecsökkent abba a tartományba, ahol az Országgyűlés mérlegelheti, hogy kiírja-e a referendumot. A kiugró 2008-as adatokat a két magánszemély által gyűjtött aláírások képviselik, amit vélhetően a népszavazási kérdések témái, illetve a kormánnyal szembeni protesthangulat magyaráz. Az ábrán feltüntetjük az érvényesnek minősített aláírások számát. A potenciális aláírói bázis a határon túli magyarok választójoghoz jutásával kiszélesedett, ezért 2004-ben 8 061 101 fővel számoltunk, míg 2016-ban 8 272 625-tel, így a kezdeményezések állampolgári támogatása 1,3% és 6,6% között mozgott, az átlagérték 2,9% volt. 2004 és 2007 esetében megtartuk a sikeres aláírásgyűjtés nyomán megtartott 2004-es és 2008-as népszavazási részvételi arányt is. A Momentum Mozgalom 2017-es kezdeményezése helyi népszavazásra irányult, de a 151 239 érvényes aláírás a választójogosult 1 385 262 fővárosi 10,9%-a volt. Ha a Momentum országos kezdeményezést indított volna, a 8 253 413 jogosultból 901 084 támogatta volna a kezdeményezést. A Momentum gyűjtése a választópolgári aktivitás szempontjából szignifikáns, mert – a 2016-os két sikertelen aláírásgyűjtéshez viszonyítva – negyedannyi idő alatt összegyűlt annyi aláírás a fővárosban, mint más témában, a rendelkezésre álló 120 nap gyűjtési időt maximálisan kihasználva országosan.

Az országos népszavazási kezdeményezések állampolgári támogatása változó intenzitású, időnként nem éri el a kötelező referendumhoz szükséges mértéket, míg más ügyekben az állampolgári részvétel kiugró.